

Мирослав Волощук
(Myroslav Voloshchuk)

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ
Centrum Studiorum Mediaevalium

ORCID ID: 0000-0002-1737-7205

OBLICZA WOJNY

T. 8 • NARZĘDZIA WOJNY • ŁÓDŹ 2023

ISBN 978-83-8331-314-6 • pp. 37-53

<https://doi.org/10.18778/8331-314-6.03>

НЕВІНЦЕНОСНІ ЕЛІТИ РУСЬКОГО (?) ПОХОДЖЕННЯ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ ПЯСТІВ КІНЦЯ XII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIV СТ. ДЕЯКІ АНТРОПОНІМІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Анотація. Надзвичайно тісні міждинастичні русько-польські відносини X–XIV ст. супроводжувалися не тільки найбільшою кількістю двосторонніх шлюбів вінченосних еліт, перманентними військовими конфліктами, укладенням мирних угод, появою у містах династії Пястів компактних громад русинів чи на Русі – польських, а й нерідко військовою службою сусіднім династам. Присутність окреслених „Ляхами” на службі Рюриковичів – добре відомі. Наше завдання передбачало пошук аналогів військового чину поодиноких русинів Пястам. За латинимовним окресленням *Ruthenus* таких осіб упродовж зазначеного періоду віднайти не вдалося. Однак особливої уваги вартий приклад чотирьох представників військовослужилої знаті, носіїв геть нетипових для володінь польської династії імен – Борис (*Boris, Borissij, Borisius*), у двох випадках Василь (*Vasillus*, а також *Waysil, Waysszil, Waszil, Vazil, Woysil*) і Дмитро (*Dimitrius*). На наш погляд, швидше за все йдеться про представників невінченосних еліт руської генези у першому або другому поколіннях, котрі опинилися на службі сілезьких, малопольських чи мазовецьких володарів у силу існуючих двосторонніх міждинастичних взаємин, утім – за результатами матримоніальних зв'язків знаті обох країн.

Ключові слова: еліти, міждинастичні стосунки, Пясти, Романовичі, Русь, Сілезія, Мазовія, Мала Польща, Польща

Польсько-руські двосторонні середньовічні відносини належать до чи не найбільш інтенсивних у системі міждинастичних зв'язків країн так званої „Молодшої Європи”. Про це свідчить кількість відомих за джерелами двосторонніх шлюбів, військових кампаній Пястів супроти Рюриковичів і навпаки, а також тісний торговельний та культурних взаємообмін.

Широкий фронтір взаємодії, що проходив головно руслами річок Буг, Сян, Вепр, завжди додавав інтенсивності окресленій комунікації, котрої об'єктивно були позбавлені розмежовані значними водними (моря, океани) чи важкопрохідними гірськими перешкодами спільноти.

Такий інтенсив та міждинастична взаємодія безперечно сприяли взаємозв'язкам між собою і сусідніх невінченосних військовослужилих еліт. Йдеться не тільки про супровід володаря при виїзді за кордон з метою укладення матримоніального союзу, у дипломатичних, воєнних цілях тощо, а й перехід на службу представникові іншої династії. У практиці залучень руськими князями XI–XIII ст. собі на службу „Лаховь” відомо щонайменше кілька промовистих прикладів, відібраних і останнім часом добре досліджених Віталієм Нагірним¹. Наведене окреслення стало „стандартом” літописного означення мешканця володінь Пястів, тоді як у країнах латинського світу мало місце означення *Polonus*. Натомість вихідця з Русі (у широкому розумінні володінь династії Рюриковичів) на Заході нотували переважно *Rutenus* чи *Ruthenus*, часом допускаючи певні індивідуальні стилістичні видозміни. Відтак, за логікою, пошук таких осіб у землях Пястів мусів би, перш за все, враховувати дану обставину. Утім, наші дослідження, що ведуться уже чимало років, не дали наразі ствердної відповіді на питання про наявність в оточенні якого б то не було представника чинної польської династії X – першої третини XIV ст. носія окреслення *Ruthenus*. Це виглядає дивним хоча б з огляду на чималу кількість у такий спосіб занотованих містян, головно Малої Польщі і Сілезії². Руські зафіксовані й у *Книгах померлих*, наприклад

¹ V. NAGIRNYI, *Antroponimizacja etnonimu „Лахи” na Rusi w XI–XIII w.*, [w:] *Colloquia Russica*, red. V. NAGIRNYI, T. PUDŁOCKI, series I, t. 9: *Rus a Polska (X–XIV wiek)*, Kraków 2019, s. 197–205; IDEM, *Поляки на службе в русских князей в XI–XII веках: перспективы использования русских летописей для изучения проблемы*, [в:] *Актуальные проблемы источниковедения*, ред. А.Н. Дулов, Витебск 2019, с. 136–139. *Vide* також: V. NAGIRNYI, *Urzednicy Ziemi Kijowskiej od drugiej polowy XI do pierwszej polowy XIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2021, s. 186–191.

² *Vide*: М. Волощук, *Русини-міщани малопольських міст XIII–XIV ст.: проблеми пошуку та ідентифікації*, „Український історичний журнал” 2021, № 2, с. 19–28; M. WOŁOSZCZUK, *Rusini w miastach śląskich w XII–XIV wieku*, [w:] *VI Kongres mediewistów polskich*, t. 5: *Polska i jej sąsiedzi w dobie średniowiecza. Kultura umysłowa, życie społeczne, polityka*, red. W. IWAŃCZAK, S. ROSIK, P. URBAŃCZYK, Wrocław 2022, s. 101–113.

Вроцлава³. *Post factum* характерне означення для такого штибу прибульців застосовував (часом неслухно) у своїх *Annalium* Ян Длугош⁴.

Ми переконані, що за результатами упродовж XI–XIV ст. щонайменше 24 військових виправ польських володарів на Русь із обляганням міст, укріплень тощо (а в сумі від 35 до 45 виправ) і десятків походів Рюриковичів у відповідь⁵, за наявності в історіописанні Русі стриманого, і в жодному разі не відверто ворожого образу (як у випадку з номадами) сусідніх поляків⁶, факти несення русинами військової служби на користь Пястів мусіли мати місце. Однак пошук таких осіб має свою специфіку. Критерієм потенційного відбору, як ми вважаємо, може слугувати іменослов зафіксованих у латиномовних пам'ятках володінь Пястів окремих представників військової знаті. До таких ми, насамперед, відносимо типові для Русі династичні імена (Володимир, Ізяслав, Мстислав, Святослав, Ярослав), певною мірою у X–XI ст. „приватизовані” родиною Рюриковичів⁷, що часом проникали до інших вінченосних і невінченосних родин шляхом укладення шлюбів із відгалуженнями руського князівського

³ *Liber mortuorum Abbatiae S. Vincentii Wratislawiensis*, red. K. MAŁEJCZYŃSKI, seria 2, t. 2, cz. 1, Warszawa 1971, s. 40.

⁴ *Vide*: приклад вивезеного 1018 р. із Києва Болеславом Хоробрим Анастаса Корсунянина (DLUGOSII JOANNES, *Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae*, red. Z. KOZŁOWSKA-BUDKOWA et al., Warszawa 1964, lib. 1–2, s. 263).

⁵ У попередніх 4–5 випусках *Oblicza Wojny* (2021) ми намагалися встановити не лише кількість польських облягань, штурмів, взяття руських міст чи вступу до них військ Пястів як союзників, патронів, опікунів руських князів, а й проаналізувати наслідки для безпосереднього театру бойових дій (М. Волощук, *Города Руси в военных операциях Пястов против Рюриковичей (XI – середина XIV вв.). Часть 1*, [w:] *Oblicza Wojny*, т. 4: *Miasto i wojna*, red. T. GRABARCZYK, M. POGOŃSKA-POL, Łódź 2021, s. 27–52; ІДЕМ, *Города Руси в военных операциях Пястов против Рюриковичей (XI – середина XIV вв.). Часть 2*, [w:] *Oblicza Wojny*, т. 5: *Miasto i wojna*, red. W. JARNO, J. KITA, Łódź 2021, s. 57–74). Аналогічного штибу дослідження походів Рюриковичів у землі Пястів – ще попереду.

⁶ А. MUSIN, *Polska Piastów i Ruś Rurikowiczów: nieuniknioność niemożliwych porównań (niektóre uwagi do badań komparatystycznych nad średniowieczną Europą Środkowo-Wschodnią)*, [w:] *Colloquia Russica...*, s. 95–96; И. ДАНИЛЕВСКИЙ, *Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе*, [w:] *Colloquia Russica...*, s. 157–167; Д. ДОБРОВОЛЬСКИЙ, *Христиане или латинники: религиозный аспект восприятия поляков русскими книжниками XI–XIII вв.*, [w:] *Colloquia Russica...*, s. 169–181.

⁷ А. ЛИТВИНА, Ф. УСПЕНСКИЙ, *Выбор имени у русских князей в X–XVI вв. Династическая история сквозь призму антропонимики*, Москва 2006, с. 43.

сімейства⁸. Однак поряд зі свого роду суто „династичними”, у Сілезії, Малій Польщі та Мазовії кінця XII – першої половини XIV ст. ми зустрічаємо хрестильні імена невінченосної знаті, геть невластиві елітам згаданих земель через належність до кола adeptів християнства східного обряду – Борис, Василь і Дмитро. На Русі XI–XIII ст. відомі й випадки їхнього застосування й у князівському середовищі⁹, що, втім, не спричинило „привласнення”, як у випадку із вище зазначеними.

Відтак, за результатами ретельних пошуків нам вдалося виокремити чотирьох представників військовослужилої знаті Пястів, котрі за потреби могли слугувати „знаряддям війн” своїх володарів, зокрема – і у східному напрямі.

Vasillus venator

Першою за хронологією, а тому й унікальною для земель, зокрема, сілезьких Пястів є поява у виданому в Рибніку (тепер – однойменне місто Сілезького воєводства, Польща) акті опольського князя Казимира († 1230) від 1 серпня 1228 р. батька віцестольника Миколи – Василя (*Nicolaus filius Vasilli . subdapifer*)¹⁰. Обоє ж згадані серед свідків укладеного 2 жовтня 1232 р. вроцлавським і краківським князем Генріхом Бородатим († 1238) акту, де Василь окреслений як *venator* (ловчий)¹¹. Про самого Миколу при урядах ловчого, віцестольника і комеса відомо чимало *terminus ante quem*

⁸ Вживання наведених імен серед невінченосних еліт Пястів було окреслене авторським вступом на тему „Imiona dynastyczne Rurykowiczów wśród elit niedynastycznych Polski XII–XIII wieków” (VII Kongres Mediewistów Polskich, 21–23 września, 2022 г., Katowice).

⁹ Л. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006, с. 232, 274–275, 289–293, 323–324, 330–331, 339, 351, 404, 406, 410, 412–414, 455, 463, 494–495, 525, 549, 554–555, 559–560; cf.: Д. Домбровский, *Генеалогия Мстиславичей. Первое поколение (до начала XIV в.)*. Издание исправленное и дополненное, Санкт-Петербург 2015, с. 326–331, 472–476, 497–501, 586–589.

¹⁰ *Codex diplomaticus Poloniae* (далі – CDP), studio et opera L. RZYSZCZEWSKI et A. MUCZKOWSKI, Varsoviae 1858, т. 3, s. 17; cf.: *Codex diplomaticus Silesiae* (далі: CDSil), hrsg. C. GRÜN-HAGEN, Bd. 7, Th. 1: *bis zum Jahre 1250*, Breslau 1884, s. 173. *Vide* також: *Słownik staropolskich nazw osobowych* (далі: SSNO), red. W. TASZYŃSKI, Wrocław 1981–1983, т. 6, s. 27–28. Як відомо, вже Володимир Святославович († 1015) своїм хресним іменем за відповідних політичних обставин та етимологічних мотивів обрав ім'я Василь, започаткувавши знакову для усіх своїх наступників традицію (А. МОЛДАВАН, „Слово о законе и благодати” Илариона, Киев 1984, с. 92–93).

¹¹ CDSil, Th. 7/1, s. 190.

1222 – *terminus post quem* 1247 рр. Його біограму склав Марек Цетвінський¹², однак припущень походження батька не навів. Не виключено, що уряд ловчого син успадкував від батька.

З огляду на геть не популярне у землях Пястів XI–XIII ст. ім'я ми практично не маємо сумнівів у руському походженні його носія. Однак можливі шляхи потрапляння Василя на службу Пястам (якщо така взагалі мала місце) встановити вкрай складно. Це, на перший погляд, могло пов'язуватися із контактами Казимирового батька Мешка Кривоногого († 1211)¹³, або й діда Володислава Вигнанця († 1159)¹⁴.

З огляду на вік обіймання Миколою перших урядів допускаємо час його появи на світ у сім'ї Василя та N за іменем дружини на межі XII–XIII ст.

Borisius (Borissij) subagazo¹⁵

У статті *Урядники та світське оточення мазовецьких князів до середини XIII ст.* Ян П'єнтка з-посеред десятків ідентифікованих при дворі мазовецького князя Конрада і його з чернігівських Ольговичів дружини

¹² M. CETWIŃSKI, *Rycerstwo Śląskie do końca XIII w. Biogramy i rodowody*, Wrocław 1982, s. 42–43.

¹³ Зокрема Мешко Кривоногий разом із сином Болеслава Високого († 1201) Ярославом († 1201) на боці Мешка Старого († 1202) брали участь 13 вересня 1195 р. у зіткненні на р. Мозгаві, на другому етапі якого завдали поразки силам сандомирського палатина Говорка, взявши чималий полон (Н. МІКА, *Mieszko książę raciborski i pan Krakowa – dzielnicowy władca Polski (ok. 1142–1211)*, Kraków 2013, s. 170–173). Як добре відомо, об'єднані війська синів недавно померлого Казимира Справедливого († 1194) Лешека Білого († 1227) і Конрада († 1247), у цій битві підсилювали контингенти володимирського князя Романа Мстиславовича († 1205). Чи не міг згаданий Василь потрапити у цій битві до рук князя Мешка та згодом бути „успадованим” його сином Казимиром?

¹⁴ Як відомо, той народився у шлюбі Болеслава Кривоустого († 1138) і Збислави Святополківни († бл. 1144), а своє прізвисько отримав завдяки постійним поневір'ям за кордоном у пошуках військової підтримки на противагу зведенню, народженим у другому шлюбі свого батька, братам (Е. РУМАР, *Interwencja niemiecka na Śląsku w 1172 r. a walka potomstwa Władysława II Wygnania o polski pryncypat w latach 1163–1180*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1994, R. 49, nr 3–4, s. 175–189; О. ГОЛОВКО, *Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X – перша половина XIII ст.)*, Київ 2021, с. 231–237).

¹⁵ Фрагмент, присвячений підконюшому Борисові було опубліковано у авторській статті: М. ВОЛОЩУК, *До питання присутності русинів при дворі княгині Агафії Святославівни (між 1207/1209–1247/1248) дружини мазовецького князя Конрада*, [w:] *Inter Regnum et Ducatum. Studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. P. GUZOWSKI, M. LIEDKE, K. BORODA, Białystok 2018, s. 643–646. Утім вважаємо за необхідне ввести до сюжету ряд уточнень.

Агафії († 1247/8) осіб, за характерним іменословом до умовно „руського” походження зарахував лише одного – занотованого між 1245–1247 рр. підконюшого Бориса¹⁶. На відміну від упорядників *Старопольського словника власних назв*¹⁷ властива належність імені розгалуженій родині руських князів та знаті доведена на чисельних прикладах¹⁸.

Однак польський історик, здається, допустився помилки, датуючи появу Бориса в житті Конрада та його дружини лише в середині XIII ст. Якогось Бориса серед мазовецьких свідків укладення препозитом конвенту Стшельна (тепер – однойменне місто повіту Могільно Куявсько-Поморського воєводства, Польща) Альберта одного із актів зустрічаємо 15 червня 1220 р.¹⁹ Важливо, що у даному випадку, на відміну від актів князя Конрада від 29 листопада 1245 (?) і 1247 рр. (*Borissij*, *Borisius*), особу вписали до документу методом транскрипції її імені латиною (*Boris*). Можливо саме це свідчить про одну й ту ж, згадану різними дипломами, людину, тривале 27-річне перебування котрої вплинуло не тільки на кар’єрний ріст, а й на з часом латинізовану форму запису імені.

Додає впевненості нашій версії належності Бориса до оточення саме Агафії висока ймовірність „успадкування” уряду підконюшого у майбутнього *terminus ante quem* 1247 р. чашника княгині, вочевидь „поляка” за походженням, Лясоти²⁰, занотованого канцелярією мазовецьких володарів упродовж 1218–1247 рр. як *subagazone*, згодом *thesaurario*, а врешті незадовго до смерті жінки у документі найстаршого її сина Болеслава († 1248) – *miles, pincerna curie Matris nostre*²¹. У одному з актів князя

¹⁶ J. PIĘTKA, *Urzędnicy i świeckie otoczenie książąt mazowieckich do połowy XIII wieku*, [w:] *Społeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S. KUCZYŃSKI, Warszawa 1981, s. 141, 152. *Vide: Codex Diplomaticus et Commemorationum Masoviae Generalis* (далі: CDCMG), red. J.K. KOCHANOWSKI, t. 1, Warszawa 1919, s. 552, 568.

¹⁷ Ім’я Борис відсутнє. *Vide: SSNO*, т. 1, s. 219.

¹⁸ Один із перших святих Русі, син князя Володимира Святославовича, мав ім’я Борис († 1015). Згодом ім’я набуло популярності й серед інших нащадків перших Рюриковичів. *Vide: А. ЛИТВИНА, Ф. УСПЕНСКИЙ, Выбор имени у русских князей...*, с. 479–482; A. JUSUPOVIĆ, *Elity ziemi Halickiej i Wołyńskiej w czasach Romanowiczów (ok. 1205–1269). Studium prozopograficzne*, Kraków 2013, s. 113–115; V. NAGIRNYI, *Urzędnicy ziemi kijowskiej...*, s. 198–202.

¹⁹ CDCMG, т. 1, s. 202.

²⁰ *Lasota, Lesota*, [w:] *SSNO*, red. W. TASZYCKI, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, т. 3, з. 2, s. 231–232.

²¹ CDCMG, т. 1, s. 174, 193, 206, 258, 346, 349, 359, 370, 411, 435, 452, 518, 552, 560, 565. *Vide: J. PIĘTKA, Urzędnicy i świeckie otoczenie książąt mazowieckich...*, s. 136, 138, 141.

Конрада від 29 листопада 1245 р. (?) Лясота й Борис вписані свідками його укладення один за одним (*Lasote, Borissij*)²². Востаннє чашник Агафії згадується в документі князя Болеслава при погодженні з єпископом Плоцька Петром II Коротким (*Petrus Brevis*, † 1254) на право користування селом *Zochouo/Zuch(o)uo* (тепер найвірогідніше – село Жуково гміни Бельськ Плоцького повіту Мазовецького воєводства, Польща)²³. На той момент, як ми вважаємо, Борис вже покинув або готовий був покинути князівський двір з метою виїзду в землі Романовичів.

Як встановив дослідник еліт Галицької й Волинської земель XIII ст. Адриан Юсупович, у сусідніх землях Пястів володіннях династії Рюриковичів на той момент було відомо лише двоє вельмож із іменем Борис²⁴. Першого з яких, справедливо, як ми вважаємо, занесених автором до оточення князя Василька Романовича († 1269), можна було б ототожнити з підконюшим мазовецького князя Конрада. Він п'ятиразово згаданий у сюжетно пов'язаній з подіями літа – осені 1262 р. цитаті *хроніки Романовичів XIII ст.*:

Посла ж[е] [Василько Романович – М.В.] сайгат[ъ] брату своєму королеви [Данилові Романовичу, † 1264. – М.В.] с[ъ] **Борисом[ъ]** [акцент наш – М.В.], с[ъ] Изе|болком[ъ]. Корол[ъ] же баше тогда поеха в[ъ] оугры, и оугони а | **Борис[ъ]** [акцент наш – М.В.] оу Под[ъ]телича [тепер – село Потелич Львівського району Львівської області, Україна]. Корол[ъ] же баше печалоуа о брате по|великоу и в с[ы]ннвци своем[ъ] о Волѡдимери, зане молѡд[ъ] баше. | Нѣкто вт[ъ] слоугъ его вѣшед[ъ], нача повѣдати сице: «Г[о]с[по]д[и]не! | Людие каціи си едоут[ъ] за щиты с[ъ] жлицами, а кони с[ъ] | ними повод[ъ] нїи». Корол[ъ] же вт[ъ] радости в[ъ]скочи и и, в[ъ]здѣв[ъ] | р[ъ]зци, хвалоу в[ъ]здав[ъ] Б[ог]оу, реч[е]: «Слава Тебѣ, Г[оспод]и! Тотъ | Васил[ъ]ко побѣдил[ъ] литвою». **Борисъ** [акцент наш – М.В.] же прїеха и приведе | сайгат[ъ] королеви: и конѣ и в седлѣх[ъ], щиты, с[ъ]жлицы, шоло|мы. Корол[ъ] же нача в[ъ]спрашати о здравїи брата своег[о] | и с[ы]новца. **Борисъ** [акцент наш – М.В.] же

²² CDCMG, т. 1, s. 552.

²³ CDCMG, т. 1, s. 565.

²⁴ Польський вчений допускав, що Борис «напевне на той момент був отроком», *vide*: A. JUSUPOVIĆ, *Elity ziemi Halickiej i Wołyńskiej w czasach Romanowiczów...*, s. 114. Цьому Борисові львівські вчені Володимир Александрович і Леонтій Войтович помилково присвоїли подвійне ім'я Борис Ізболак (В. АЛЕКСАНДРОВИЧ, Л. ВОЙТОВИЧ, *Король Данило Романович, Біла Церква 2013*, вип. 3, с. 205), хоча насправді йдеться про двох окремих осіб. *Cf.*: A. JUSUPOVIĆ, *Elity ziemi Halickiej i Wołyńskiej w czasach Romanowiczów...*, s. 170–171.

повѣда здравіе обою и вса съ|быв[ъ]шаася сказа емоу. И быс[тъ] радѣс[тъ]
 велика королеви | о здравіи брата своего и с[ы]нѣв[ъ]ца – а ворози избитіи.
 | **Бориса** [акцент наш – М.В.] ж[е] одаривъ, ѡт[ъ]пусти къ брату своему²⁵.

Появу колишнього підконюшого князя Конрада серед близького оточення Василька Романовича, на наш погляд, можна пов'язати з його одруженням десь у першій половині 1247 р. із наймолодшою донькою мазовецького володаря Дубравкою († 1265)²⁶. Шлюб відсвяткували напередодні смерті батька нареченої у Кракові 31 серпня того ж року²⁷. Незадовго, можливо 2 червня 1248 р., померла й Агафія Святославівна²⁸. Цілком імовірно, до двору майбутнього чоловіка батьки (чи не в передчутті власної смерті?) спорядили доньку, до оточення якої входив досвідчений вельможа умовно „руського” походження, що чудово зарекомендував себе на дочасній службі в Мазовії та у віці близько 40 років готовий був продовжувати її при Романовичах. Окреслений шлюб продовжив серію систематичних двосторонніх матримоніальних союзів, вагомим складником котрих була антилитовська політика. Адаже саме з успішним нападом балтських *gentium* на землі мазовецьких Пястів і їх розгромом загонами Василька Романовича під Невелем (тепер – однойменне місто Псковської області, Росія) 1262 р. пов'язана згадана поява Бориса у приведеному тексті²⁹.

У цілому, ми допускаємо тотожність згаданого 29 листопада 1245 (?) та 1247 р. підконюшого мазовецького князя зі згаданим *хронікою*

²⁵ *Chronica Galiciano-Voliniana (Chronica Romanoviciana)*, eds D. DĄBROWSKI, A. JUSUPOVIĆ, [w:] *Monumenta Poloniae historica (dali: MPH)*, nova series, t. XVI, Kraków–Warszawa 2017, s. 434–436.

²⁶ Сумарні підсумки щодо датування та філіації дружини другого шлюбу князя Василька, *vide*: D. DĄBROWSKI, *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*, [w:] *Biblioteka Genealogiczna*, red. M. GÓRNY, Poznań–Wrocław 2002, t. 6, s. 93–94.

²⁷ H. SAMSONOWICZ, *Konrad Mazowiecki (1187/88 – 31 VIII 1247)*, Kraków 2008, s. 84.

²⁸ K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, [w:] *Biblioteka Genealogiczna*, red. M. GÓRNY, Poznań–Wrocław 2001, t. 3, s. 37–38.

²⁹ *Chronica Galiciano-Voliniana*, s. 435. *Vide*: D. DĄBROWSKI, *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1205–1264). Biografia polityczna*, Kraków 2012, s. 433. У даному випадку є загадкою, чи не котрийсь із двох згаданих у любинському некролозі абатства Диви Марії Борисів (причому одного занотовано *cum uxore et filiis*) – „герой” наших студій (*Liber fraternitatis et liber mortuorum abbatae Sanctae Mariae Lubinensis*, recensuit et annotavit Z. PERZANOWSKI, [w:] MPH, nova series, t. 9, fasc. 2, Warszawa 1976, s. 111).

Романовичів XIII ст. влітку – восени 1262 р. Борисом. З огляду на його вірогідну першу появу в акті 1220 р. можемо допустити його народження на початку XIII ст., не пізніше – 1206 р. Завершення життя вельможі припадає *post quem* 1262 р. у віці за 56 років. У даному випадку ми не поділяємо погляду А. Юсуповича про його юний вік станом на 1262 р., адже й сам король Данило незадовго до своєї смерті у повних 63 роки сміливо вирушав в далекі походи і успішно повертався з них.

Dimitrius subagazo

У одному з актів ленчицького та куявського князя Володислава († 1333) за 1 травня 1275 р. при переліку свідків надання „[...] viro nobili Nicolao villam nostram que dicitur Sokolow [тепер – село Соколув Гостинінського повіту Мазовецького воєводства, Польща – М.В.]” занотовано *Dimitrio Subagazone*³⁰. Загальний огляд іменослова еліт в землях Пястів не засвідчує популярності згаданого грецького імені щонайменше до кінця XIV–XV ст.³¹ Серед найвідоміших його носіїв при Казимірі III († 1370), Людовікові I († 1382) з династії Анжу та Володиславові II Ягайлу († 1434) – впливовий представник королівської курії на різних урядах Дмитро, що разом з батьком Петром і братом Іваном перебралися в середині XIV ст. з Русі до володінь Пястів, зробивши там блискучу кар’єру³². Інших представників знаті, носіїв такого імені, в оточенні Пястів ми не зустрічаємо.

Додаткової впевненості нашої версії про руську генезу віце-конюшого Володислава Локетка додають згадки 17 жовтня 1261 р., 20 січня 1262 р., 31 серпня 1264 р., 4 травня 1275 або 1276 р. і 4 травня 1280 р. вроцлавського консула Дітмара Руського (*Ditmarus* або *Dithmarus Rutenus*)³³,

³⁰ CDP, red. L. RZYSZCZEWSKI, A. MUCZKOWSKI, Varsaviae 1847, t. 1, s. 97.

³¹ SSNO, т. 1, s. 546–547. *Cf.* частоту вживання імені серед вінченосних та невінченосних еліт земель Рюриковичів (А. ВОЙТОВИЧ, *Княжа доба на Русі...*, с. 717).

³² *Vide* останню узагальнюючу працю про Дмитра з Гораю роду Корчак, що вийшла накладом вже понад 40 років тому: К. MYŚLIŃSKI, *Dzieje kariery politycznej w średniowiecznej Polsce. Dymitr z Goraja (1340–1400)*, Lublin 1981, s. 54–60, 66–74.

³³ CDSil, hrsg. H. MARKGRAF und O. FRENZEL, Breslau 1882, Bd. 11, S. 2; Schlesisches Urkundenbuch (далі – SUB), bearbeitet von W. Irgang, Köln–Wien 1984, Bd. 3: 1251–1267, S. 238–239, 315–316; SUB, bearbeitet von W. Irgang, Köln–Wien 1988, Bd. 4: 1267–1281, S. 180–181. *Vide* також оригінал: *Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Dokumenty miasta Wrocławia*,

чирі ім'я під впливом іншомовного середовища вочевидь зазнало зміни³⁴. Аналіз іменослова названих руськими містян земель Пястів, головно у Сілезії та Малій Польщі, інших носіїв імені Дмитро не відтворює. Звісно, немає підстав ототожнювати урядника князя Володислава зі згаданим жителем Вроцлава. Однак уважний аналіз оточення раніше занотованих мазовецького князя Конрада і його дружини Агафії Святославівни на тлі міждинастичних стосунків з Романовичами дозволяє бачити логіку появи імовірних руської генези невінценосних еліт при дворі деяких народжених у цьому одіозному шлюбі дітей і онуків упродовж майже цілого XIII ст.

Waysszil (Waysil, Waszil, Vazil, Wasil, Woysil) subcamerarius, castellanus

У датованому 24 серпня 1295 р. акті сина Земовита I († 1262) мазовецького князя Болеслава († 1313) серед його урядників зустрічаємо віцескарбника Черської землі Василя (*Waysszilone succamerario eiusdem terre*)³⁵. Зі смертю Болеслава його ж щонайменше шестикратно фіксуємо серед еліт князя Тройдена († 1341). При цьому до кінця 1313 р. (один із датованих документів – 28 квітня) урядник ще залишався віцескарбником (*Waysil* або *Waszil subcamerarius*), а вже від 1314 р. (*terminus ante quem* 19 червня), за наказом нового господаря, став черським каштеляном (*Waysil castellanus, Vazil castellanus, Wasil castellanus Cirnensi, Woysil castellanus*)³⁶. Каштелянія занотована за ним 30 травня 1326 р., 30 червня 1327 р. та 12 грудня

sygn. 29: Henryk, ks. śląski, sprzedaje Helwigowi z Bolesławca (Boleslawitz) i Dytmarowi Rusinowi, mieszczanom wrocławskim, ziemie położone w pobliżu klasztoru św. Wincentego na Ołbinie (Ołbina) do lokowania na prawie niemieckim (1264, 31 VIII, pridie Kal. Septembris, Wrocław).

³⁴ Н. МІКА, *Русь і сілезьких середньовічних джерелах (до кінця XIII ст.)*, [в:] *Colloquia Russica*, ред. В. НАГІРНИЙ, М. ВОЛОЩУК, серія II, vol. 4, Івано-Франківськ–Краків 2018: *Середньовічна Русь: проблеми термінології*, с. 243, прим. 102.

³⁵ *Codex diplomaticus Masoviae novus*, red. I. SUŁKOWSKA-KURAŚ et S. KURAŚ, Wrocław 1989, pars 2: 1248–1355, s. 94 (прим. 6). Упорядники не пропонували жодних версій щодо його походження, а лише перелічили уряди, які той обіймав. Аналогічно не бачимо нічого на цю тему і в сучасніших дослідженнях (vide: А. ТЕТЕРЫЧ-ПУЗИО, *Bolesław II Mazowiecki. Na szlakach ku jedności (ok. 1253/58 – 24 IV 1313)*, Kraków 2015, s. 114, 153).

³⁶ *Codex diplomaticus Masoviae novus*, s. 137, 139; cf.: s. 141.

1338 р.³⁷ – фактично до самої смерті Тройдена, що настала 13 березня 1341 р. Добре відомо, що обидва князі одружилися із руськими княжними: Болеслав між 1251–1255 рр. із Переяславою (можливо, хоча й мало ймовірно – Данилівною), а Тройден не пізніше 1309 р. – із Марією Львівною³⁸.

Ім'я урядника Василя – без сумніву належить до вельми поширених у володіннях Рюриковичів та майже відсутніх у землях Пястів XI–XIV ст. Із кінця XIV–XV ст. кількість носіїв імені збільшилася вочевидь із включенням до складу королівства Польщі земель колишнього неінституалізованого королівства Русі³⁹. Тому лише з огляду на іменослов немає сумнівів – перед нами виходець із сусідніх мазовецькому відгалуженню Пястів східних володінь, належних можливо Романовичам чи іншим руським князям. Появу Василя при дворі сина Земовита Болеслава, мабуть, варто пов'язати якщо не зі шлюбом останнього (все таки хронологічна відстань поміж 1251–1255 і 1338 р., коли *Woysil castellanus* нотується у джерелах востаннє, надто тривала), то із наслідками його укладення.

У кожному разі тривалість урядування вельможі склала повних 43 роки, що засвідчує раннє його входження до найближчого оточення свого сюзерена. Не менше 18 років він перебував на службі князя Болеслава та не менше 26 років – його сина Тройдена. Набуття саме Василем між 1313–1314 рр. черської каштелянії в контексті міждинастичних відносин могло пов'язуватися із її прикордонним до земель Романовичів розташуванням та потребою належної комунікації на предмет спільних військових чи інших заходів. Адже, як добре відомо із джерел, окреслений період часу відзначався двосторонніми цілком мирними відносинами⁴⁰. Коронування у Кракові 20 січня 1320 р. Володислава Локетка та поступова

³⁷ *Codex diplomaticus Masoviae novus*, s. 184, 190, 232.

³⁸ Див. останні статистичні підрахунки та дискусії з приводу філіації наречених: M. VOLOSHCHUK, *Ruthenian-Polish matrimonial relations in the context of the inter-dynastic policy of the house of Rurik in the 11th–14th centuries: selective statistical data*, „Codrul Cosminului” 2019, vol. 25, no. 1, p. 108, ex. 34–37, 121–122, 126–131. Cf.: J. JEŹ, *Marriages of the Masovian Piasts with Princesses of Ruthenian Lineage in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*, „Zapiski Historyczne” 2021, t. 86, z. 3, s. 69–76.

³⁹ SSNO, т. 6, s. 27.

⁴⁰ *Vide*: М. Волощук, *Города Руси в военных операциях Пястов против Рюриковичей (XI – середина XIV вв.). Часть I*, s. 43–44.

інституалізація королівства Польщі з військово-політичних міркувань сприяла зближенню мазовецьких Пястів із володарями королівства Русі із не тільки відповідним встановленням на престол Романовичів 1325 р. Юрія-Болеслава Тройденевича († 1340)⁴¹, а й використання онуком Тройдена – Земовитом († 1426) руської титулатури⁴².

Про сім'ю віцескарбника і каштеляна Василя чи дітей нічого не відомо.

Отже, факт служби середньовічним володарям чужинців – давно загальновідомий. Таких випадків немало, а землі Пястів – ніколи не були винятком із правил. Представники руських невінценосних еліт на тлі настільки інтенсивних міждинастичних матримоніальних і військово-політичних відносин кінця Х – середини XIV ст. мусіли потрапляти на двір того чи іншого володаря розгалуженої династії Пястів із подальшим виконанням різноманітних службових обов'язків, утім – військового штибу. „За замовчування” це передбачалося хоча б у випадку супроводу весільного потягу виданих заміж понад півтора десятка руських наречених, більш чи менш тривалого перебування на нових для них землях тощо. Утім проблему пошуку таких осіб ускладнює відсутність у джерелах чіткого підтвердження їх руського походження через хоча б окреслення *Rut(h)enus*. Причини цього вочевидь криються в системі сприйняття сусідами один одного, непотрібності додаткового ознакування походження тих чи інших людей, усім і так зрозумілого. Для учених, натомість, це створює немалі проблеми виявлення важливих для дослідження постатей, змушуючи вдаватися до антропонімічних пошуків та узагальнень.

Відтак, із усього переліку цінних для даної статті осіб, котрі в різних час перебували на військовій службі князів із династії Пястів Сілезії, Малопольщі і Мазовії наприкінці XII – першої половини XIV ст. та могли брати на їхньому боці згідно зі своїм статусом участь у бойових діях, зокрема варті уваги ловчий опольського князя Казимира – Василь (*Vasil-lus venator*), підконюший мазовецького князя Конрада – Борис (*Borisius*,

⁴¹ J. GRABOWSKI, *Dynastia Piastów mazowieckich. Studia na dziejami politycznymi Mazowsza, intytulacją i genealogią książąt*, Kraków 2012, s. 284–286.

⁴² J. GRABOWSKI, *Tytułatura kujawska i ruska Siemowita IV, księcia mazowieckiego. Ze studiów nad intytulacją w średniowiecznych dokumentach w Polsce*, [w:] *Piśmiennictwo pragmatyczne w Polsce do końca XVIII wieku na tle porównawczym*, red. J. GANCEWSKI, A. WAŁKOWSKI, Olsztyn 2006, s. 127–135.

Borissij subagazo), підконюший ленчицького та куявського князя Володислава Локетека – Дмитро (*Dimitrius subagazo*), а також підскарбій, а з часом черський каштелян мазовецьких князів Болеслава і Тройдена – Василь (*Waysszil, Waysil, Waszil, Vazil, Wasil, Woysil subcamerarius, castellanus*). Усіх перелічених об'єднує геть нетиповий для земель Пястів іменослов, а також контекст стосунків їхніх сюзеренів з руськими володарями. Тому із певною обережністю вважаємо усіх чотирьох представників невінченосної знаті вихідцями із Русі або ж народженими у змішаних русько-польських шлюбх.

Безперечно, окремої уваги заслуговують носії свого роду „приватизованих” родом Рюриковичів князівських імен (Володимир, Ізяслав, Мстислав, Святослав, Ярослав), чому, сподіваємося, ще матимемо шанс приділити час у майбутньому.

BIBLIOGRAFIA • BIBLIOGRAPHY • БІБЛІОГРАФІЯ

Źródła archiwalne • Archival primary sources • Архівні джерела

Archiwum Państwowe we Wrocławiu

Dokumenty miasta Wrocławia, sygn. 29.

Źródła drukowane • Printed primary sources • Оpubліковані джерела

МОЛДАВАН А., «Слово о законе и благодати» Илариона, Киев 1984.

Chronica Galiciano-Voliniana (Chronica Romanoviciana), eds D. DĄBROWSKI, A. JUSUPOVIĆ, [w:] *Monumenta Poloniae historica*, nova series, t. 16, Kraków–Warszawa 2017.

Codex Diplomaticus et Commemorationum Masoviae Generalis, red. J.K. KOCHANOWSKI, Warszawa 1919, t. 1.

Codex diplomaticus Masoviae novus, pars 2: 1248–1355, red. I. SUŁKOWSKA-KURAŚ, S. KURAŚ, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989.

Codex diplomaticus Poloniae, studio et opera L. RZYSZCZEWSKI et A. MUCZKOWSKI, Varsaviae 1847, t. 1.

- Codex diplomaticus Poloniae*, studio et opera L. RZYSZCZEWSKI et A. MUCZKOWSKI, Varsaviae 1858, t. 3.
- Codex diplomaticus Silesiae*, hrsg. C. GRÜNHAGEN, Bd. 7, Th. 1: *bis zum Jahre 1250*, Breslau 1884.
- Codex diplomaticus Silesiae*, hrsg. H. MARKGRAF, O. FRENZEL, Bd. 11, Breslau 1882.
- DLUGOSII JOANNES, *Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae*, red. Z. KOZŁOWSKA-BUDKOWA et al., Warszawa 1964, lib. 1–2.
- Liber fraternitatis et liber mortuorum abbatae Sanctae Mariae Lubinensis*, recensuit et annotavit Z. PERZANOWSKI, [w:] *Monumenta Poloniae historica*, Warszawa 1976, series nova, t. 9, fasc. 2.
- Liber mortuorum Abbatae S. Vincentii Wratislawiensis*, red. K. MALECZYŃSKI, Warszawa 1971, seria 2, t. 2, cz. 1.
- Schlesisches Urkundenbuch*, bearbeitet von W. Irgang, Bd. 3: 1251–1267, Bd. 4: 1267–1281, Köln–Wien 1984–1988.

Opracowania • Secondary sources • Опрацювання

- АЛЕКСАНДРОВИЧ В., ВОЙТОВИЧ Л., *Король Данило Романович*, [в:] *Славенні постаті Середньовіччя*, Біла Церква 2013, вип. 3.
- ВОЙТОВИЧ Л., *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006.
- ВОЛОЩУК М., *Города Руси в военных операциях Пястов против Рюриковичей (XI – середина XIV вв.)*. Часть 1, [w:] *Oblicza Wojny*, t. 4: *Miasto i wojna*, red. T. GRABARCZYK, M. POGOŃSKA-POL, Łódź 2021, s. 27–52.
- ВОЛОЩУК М., *Города Руси в военных операциях Пястов против Рюриковичей (XI – середина XIV вв.)*. Часть 2, [w:] *Oblicza Wojny*, t. 5: *Miasto i wojna*, red. W. JARNO, J. KITA, Łódź 2021, s. 57–74.
- ВОЛОЩУК М., *До питання присутності русинів при дворі княгині Агафії Святославівни (між 1207/1209–1247/1248) дружини мазовецького князя Конрада*, [w:] *Inter Regnum et Ducatum. Studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. P. GUZOWSKI, M. LIEDKE, K. BORODA, Białystok 2018, s. 633–657.
- ВОЛОЩУК М., *Русини-міщани малопольських міст XIII–XIV ст.: проблеми пошуку та ідентифікації*, „Український історичний журнал” 2021, № 2, с. 19–28.
- ГОЛОВКО О., *Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X – перша половина XIII ст.)*, Київ 2021.
- ДАНИЛЕВСКИЙ И., *Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе*, [w:] *Colloquia Russica*, red. V. NAGIRNY, T. PUDŁOCKI, series I, t. 9: *Rusʹ a Polska (X–XIV wiek)*, Kraków 2019, s. 157–167.

- ДОБРОВОЛЬСКИЙ Д., *Христиане или латинники: религиозный аспект восприятия поляков русскими книжниками XI–XIII вв.*, [w:] *Colloquia Russica*, red. V. NAGIRNY, T. PUŁOCKI, series I, t. 9: *Ruś a Polska (X–XIV wiek)*, Kraków 2019, s. 169–181.
- ДОМБРОВСКИЙ Д., *Генеалогия Мстиславичей. Первое поколение (до начала XIV в.). Издание исправленное и дополненное*, Санкт-Петербург 2015.
- ЛИТВИНА А., УСПЕНСКИЙ Ф., *Выбор имени у русских князей в X–XVI вв. Династическая история сквозь призму антропонимики*, Москва 2006.
- МІКА Н., *Русь і сілезьких середньовічних джерелах (до кінця XIII ст.)*, [w:] *Colloquia Russica*, series II, vol. 4: *Середньовічна Русь: проблеми термінології*, ред. В. НАГІРНИЙ, М. ВОЛОЩУК, Івано-Франківськ–Краків 2018, с. 229–249.
- НАГІРНИЙ В., *Поляки на службі в руських князів в XI–XII веках: перспективи використання руських летописей для изучения проблемы*, [w:] *Актуальные проблемы источниковедения*, ред. А.Н. ДУЛОВ, Витебск 2019, с. 136–139.
- СЕТWIŃSKI M., *Rycerstwo Śląskie do końca XIII w. Biogramy i rodowody*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1982.
- ДАБРОВСКИ D., *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1205–1264). Biografia polityczna*, Kraków 2012.
- ДАБРОВСКИ D., *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*, [w:] *Biblioteka Genealogiczna*, red. M. GÓRNY, Poznań–Wrocław 2002, t. 6.
- ГРАБОВСКИ J., *Dynastia Piastów mazowieckich. Studia na dziejami politycznymi Mazowsza, intytlucją i genealogią książąt*, Kraków 2012.
- ГРАБОВСКИ J., *Tytułatura kujawska i ruska Siemowita IV, księcia mazowieckiego. Ze studiów nad intytlucją w średniowiecznych dokumentach w Polsce*, [w:] *Piśmiennictwo pragmatyczne w Polsce do końca XVIII wieku na tle porównawczym*, ред. J. GANCEWSKI, A. WAŁKOWSKI, Olsztyn 2006, s. 127–135.
- ЖАСІНСКИ K., *Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich*, [w:] *Biblioteka Genealogiczna*, ред. M. GÓRNY, Poznań–Wrocław 2001, t. 3.
- ЖЕЖ J., *Marriages of the Masovian Piasts with Princesses of Ruthenian Lineage in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*, „Zapiski Historyczne” 2021, t. 86, z. 3, s. 69–76.
- ЈУСУПОВИЋ A., *Elity ziemi Halickiej i Wołyńskiej w czasach Romanowiczów (ok. 1205–1269). Studium prosopograficzne*, Kraków 2013.
- МІКА N., *Mieszko książę raciborski i pan Krakowa – dzielnicowy władca Polski (ok. 1142–1211)*, Kraków 2013.
- МУСІН A., *Polska Piastów i Ruś Rurykowiczów: nieuniknioność niemożliwych porównań (niektóre uwagi do badań komparatystycznych nad średniowieczną Europą Środkowo-Wschodnią)*, [w:] *Colloquia Russica*, red. V. NAGIRNY, T. PUŁOCKI, series I, t. 9: *Ruś a Polska (X–XIV wiek)*, Kraków 2019, s. 95–121.
- МЫСЛИНСКИ K., *Dzieje kariery politycznej w średniowiecznej Polsce. Dymitr z Goraja (1340–1400)*, Lublin 1981.

- NAGIRNYI V., *Antroponimizacja etnonimu „Ляхи” na Rusi w XI–XIII w.*, [w:] *Colloquia Russica*, red. V. NAGIRNYI, T. PUŁOCKI, series I, t. 9: *Ruś a Polska (X–XIV wiek)*, Kraków 2019, s. 197–205.
- NAGIRNYI V., *Urzędnicy ziemi Kijowskiej od drugiej połowy XI do pierwszej połowy XIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2021.
- PIĘTKA J., *Urzędnicy i świeckie otoczenie książąt mazowieckich do połowy XIII wieku*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S. KUCZYŃSKI, Warszawa 1981, s. 128–160.
- RYMAR E., *Interwencja niemiecka na Śląsk w 1172 r. a walka potomstwa Władysława II Wygnança o polski pryncypat w latach 1163–1180*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1994, R. 49, nr 3–4, s. 175–189.
- SAMSONOWICZ H., *Konrad Mazowiecki (1187/88 – 31 VIII 1247)*, Kraków 2008.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. TASZYCKI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1967, t. 1.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. TASZYCKI, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, t. 3, z. 2.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. TASZYCKI, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1981–1983, t. 6.
- TETERYCZ-PUZIO A., *Bolesław II Mazowiecki. Na szlakach ku jedności (ok. 1253/58 – 24 IV 1313)*, Kraków 2015.
- VOLOSHCHUK M., *Ruthenian-Polish matrimonial relations in the context of the interdynastic policy of the house of Rurik in the 11th–14th centuries: selective statistical data*, „Codrul Cosminului” 2019, vol. 25, no. 1, pp. 95–126.
- WOŁOSZCZUK M., *Rusini w miastach śląskich w XII–XIV wieku*, [w:] *VI Kongres mediewistów polskich*, t. 5: *Polska i jej sąsiedzi w dobie średniowiecza. Kultura umysłowa, życie społeczne, polityka*, red. W. IWAŃCZAK, S. ROSIK, P. URBAŃCZYK, Wrocław 2022, s. 101–113.

Myroslav Voloshchuk

ELITY NIEDYNASTYCZNE RUSKIEGO (?) POCHODZENIA W SŁUŻBIE WOJSKOWEJ PIASTÓW OD KOŃCA XII DO PIERWSZEJ POŁOWY XIV W. NIEKTÓRE SPOSTRZEŻENIA ANTROPONIMICZNE

Streszczenie. Przejawem bliskich międzydynastycznych stosunków rusko-polskich w okresie od X do XIV w. były nie tylko liczne dwustronne małżeństwa między panującymi rodami, konflikty zbrojne, układy pokojowe, istnienie na terenie miast polskich społeczności Rusinów czy Polaków w miastach ruskich, ale również nierzadko pełnienie służby wojskowej na rzecz sąsiednich dynastii. Obecność tych tak zwanych *Lachów* na służbie Rurykowiczów jest dobrze znana. Naszym zadaniem było znalezienie analogii do wojskowej służby poszczególnych

Rusinów wśród Piastów. Nie udało się odnaleźć takich osób w tym okresie, które byłyby określane łacińskim terminem *Ruthenus*. Niemniej jednak na szczególną uwagę zasługują cztery przykłady przedstawicieli rycerstwa noszących nietypowe dla polskich rodów imiona – Boris (*Boris, Borissij, Borisius*), w dwóch przypadkach Wasyl (*Vasillus*, a także *Waysil, Waysszil, Waszil, Vazil, Woysil*) oraz Dymitr (*Dimitrius*). Naszym zdaniem prawdopodobnie są to przedstawiciele elity ruskiego pochodzenia niebędący członkami koronowanej dynastii, którzy znaleźli się na służbie władców śląskich, małopolskich lub mazowieckich nie tyle w wyniku istniejących międzydynastycznych stosunków dwustronnych, ile wskutek małżeństw arystokracji obu krajów.

Słowa kluczowe: elity, stosunki międzydynastyczne, Piastowie, Romanowicze, Ruś, Śląsk, Małopolska, Mazowsze

Myroslav Voloshchuk

NON-DYNASTIC ELITES OF THE RUTHENIAN (?) ORIGIN IN THE MILITARY SERVICE OF THE PIASTS OF THE END OF THE 12TH – THE FIRST HALF OF THE 14TH CENTURY SOME ANTHROPONYMICAL OBSERVATIONS

Summary. Extremely close inter-dynastic Ruthenian-Polish relations of the 10th–14th centuries were accompanied not only by the largest number of the bilateral marriages of the rulers, permanent military conflicts, peace treaties, the appearance of the compact communities of Ruthenians in the cities of the Piast dynasty or of Poles in Rus', but also often by the military service to the neighboring dynasties. The presence of the outlined as the „Lyakhs” in the service of the Rurikids is well known. Our task was to find the analogues of the military service of single Ruthenians by the Piasts. According to the Latin identification *Ruthenus*, such persons could not be found during the mentioned period. However, the example of four representatives of the military nobility, bearers of the completely atypical for the possessions of the Polish dynasty names, deserves a special attention. There were *Борис* (*Boris, Borissij, Borisius*), in two cases *Василь* (*Vasillus, Waysil, Waysszil, Waszil, Vazil, Woysil*) and *Димитро* (*Dimitrius*). In our opinion, most likely we are talking about the representatives of the non-dynastic elites of the Ruthenian origin in the first or second generations, who ended up in the service of the Silesian, Lesser Poland, or Masovian Princes due to the existing bilateral inter-dynastic relations, however – as a result of the matrimonial ties of the nobles of both countries.

Keywords: elites, the military-servant nobility, the Piasts, the Romanids, Rus', Silesia, Lesser Poland, Masovia

